

La Belgique confédérale wil unitair beleid voeren zonder democratie

Wilfried Dewachter

Het wordt deskundig verborgen gehouden, maar sinds zowat een halve eeuw legt België aan tot en als een confederale staat. Niet doorgeduwd door separatistische Vlaams-nationalisten, maar door de grote Franstalige politieke partijen, wanneer die zich in 1968-1978 eenzijdig afscheuren van de unitaire partijen.

Macrostructurering

In de jaren zestig van de vorige eeuw bereikt Vlaanderen economisch een peil dat evenwaardig wordt aan dat van Franstalig België. De economische groei in Vlaanderen stijgt voor het eerst tot boven het Belgische gemiddelde. En gaandeweg verschuift het economische zwaartepunt nog meer naar Vlaanderen. Politiek komt Vlaanderen daarmee in de jaren zestig van de vorige eeuw tot zo'n machtsniveau dat het voortaan mee zal wegen op de belangrijke beslissingen. Niet meer zoals in de koningskwestie, tien jaar eerder, waar de Vlaamse meerderheid in de volksraadpleging zich uiteindelijk moest neerleggen bij de tegengestelde oplossing van de hoofdzakelijk Waalse revolte tegen koning Leopold III. Er is het uiteindelijk goedkeu-

ren in 1961, tegen de Waalse revolte in, van de eenheidswet van Gaston Eyskens. Die eenheidswet diende om "de staat te ontvetten om de economische groei en de sociale bescherming veilig te stellen". Die goedkeuring stimuleert in Wallonië het federalisme, onder impuls van de Waalse vakbondsleider André Renard.

Tot in de kern van *la Belgique unitaire car francophone* treffen twee cruciale beslissingen die nagenoeg integraal de Vlaamse voorstellen ter zake overnemen: de wettelijke vastlegging van de taalgrens in 1961 en de overheveling van de *Université Catholique de Louvain* naar Wallonië en Brussel in 1968. Andere 'veroveringen', zoals na 130 jaar eindelijk een rechtsgeldige Nederlandstalige Grondwet erkend krijgen, beroeren nauwelijks de Belgische politieke elite en haar Franse politieke cultuur. Die blijft ongestoord dominant, gewoon al omdat de meeste Franstalige toppolitici niet eens Nederlands verstaan, laat staan spreken. Het rijtje van de machtige socialistische partijvoorzitters van na de Tweede Wereldoorlog met geen of nauwelijks kennis van het Nederlands is indrukwekkend: Max Buset, opgevolgd door Leo Collard, dan Edmond Leburton, André Cools, Guy Spitaels, nadien Philippe Busquin en dan in 1999 Elio Di Rupo...

Met bovendien hun typische ingesteldheid tot strijd: “Si on nous barre la route du pouvoir, c’est la guerre” (Guy Spitaels, *Le Soir*, 5 november 1987).

Maar de echte Belgische elite reikt nog verder, in andere selecte Franstalige kringen. “En Belgique il suffit de connaître cent personnes” (Albert Frère): de voertaal en cultuur zijn en blijven Frans.

De afbakening van de taalgrens en ‘Leuven-Vlaams’ komen als verwittigingen voor veranderde machtsverhoudingen zwaar aan bij de Franstalige toppolitici. In 1968 splitsen de Franstalige christendemocraten en liberalen zich af van de unitaire partij. De socialistische partijvoorzitter André Cools beslist in 1978 de Waalse socialistische federaties af te scheiden uit de PSB-BSP en een totaal zelfstandige Parti Socialiste uit te bouwen. Zo is ook de voornaamste Waalse partij afgesplitst, een belangrijk signaal naar de andere Waalse partijen. Het Belgische partijwezen is van dan af gesplitst, van hoog tot laag, in al zijn componenten: werking, leiding, programma, financiën, lijstensamenstelling, politiek personeel, beleidskeuzes. Met verregaande gevolgen.

Gecombineerd met de vastgelegde taalgrens wordt het land politiek opgedeeld tussen CVP, SP en PVV in Vlaanderen enerzijds, en in Wallonië PS, PSC en PRL anderzijds. De natie België is gesplitst in twee kieskringen: die van de Vlaamse partijen en die van de Waalse partijen. Alleen in Brussel-Halle-Vilvoorde treffen ze elkaar. En vooral bij de regeringsvorming, maar dan met een andere kiezersopdracht. Want de kiezers in Vlaanderen kunnen de Waalse partijen niet meer beoordelen of steunen. En omgekeerd. Ook de zuster-

partijen kunnen nauwelijks nog beslissen voor elkaar, zeker naarmate de Vlaamse socialisten en liberalen hun ‘satellietstatus’ van vóór de splitsing ten aanzien van hun grotere Waalse zusterpartijen meer en meer afleggen.

In februari 1970 verklaarde eerste minister Gaston Eyskens: “De unitaire Staat, met zijn structuur en zijn werkwijze is door de gebeurtenissen achterhaald. De Gemeenschappen en Gewesten moeten hun plaats innemen in vernieuwde staatsstructuren die beter aangepast moeten zijn aan de eigen toestanden van het land.” Maar in plaats van naar een helder en democratisch federalisme te gaan, eventueel eerst via een eerlijke regionalisatie, drukken de Franstalige toppolitici vijf werkwijzen door die hun dominante machtspositie in het België voor vele jaren zullen verankeren en de verdere afbouw van hun *la Belgique* zullen tegengaan.

Zo verzekeren de Franstaligen zich van de pariteit in de nationale regering. En van dominant toezicht op bijzondere wetgeving die met een tweederdemeerderheid in elke Kamer aangenomen moet worden, en bovendien een meerderheid in elke taalgroep in elke Kamer vereist. Zes meerderheden moeten gevonden worden om te beslissen. Berekend op de verkiezingsuitslag van 2010: met 17% van de stemmen kan één partij de overige volksvertegenwoordiging van 83% blokkeren. Van 1993 tot 2004 heeft men niet minder dan 37 wetten met de zesvoudige meerderheden uitgevaardigd. En dat is lang niet de enige manier om ‘te besturen’.

De instelling van de taalgroepen in Kamer en Senaat maakt dat men voor de gesplitste politieke partijen een eigen

parlement heeft gemaakt, dat de nationale wetgeving kan vetoën. Dit alles leidt tot een gesplitst grondgebied, met eigen politieke partijen, met een eigen parlement, met een eigen regering, beide eerst verscholen, maar later geïnstitutionaliseerd. Maar totaal autonoom zoals het kan in een participatie. Ze kan eigen strijdpunten maken en veto's stellen tegen de Vlaamse meerderheid. Dat is niet veel anders dan een confederatie die door de secessie van de Franstalige partijvleugels staatkundig opgetuigd is tot een bondstaat.

Vergelijk het met de toestand voordien. Het akkoord Klemmerke-Verviers in BSP-PSB of het vergelijk van Oostende in CVP-PSC, met een analoog akkoord in de PLP-PVV in de beginjaren zestig van de vorige eeuw, waren telkens moeizaam gesloten overeenkomsten in die drie partijen, die de 'communautaire' eisen eerst in de partijen afzwakten alvorens ze op het nationale niveau kwamen. Als eerdere compromissen waren ze dan ook beter handelbaar in pacificatieopzicht. Na de opsplitsing escaleert men ongeremd in de opgedeelde partijen om desgewenst het strijdpunt onopgelost verder te laten 'kankeren'. De splitsing van het arrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde is daar een sprekend voorbeeld van. Het strijdpunt duurt van 1989 tot in 2014... (*Bruxelles* had zijn voordeel al netjes geboekt.) Een bondstaat die men concipieert met eenzijdig overwicht, moet nu beslissen.

Gaston Eyskens ging in 1970 voor Brussel niet verder dan het te vermelden om later uit te werken. Wat in 1980 al gebeurde, en wel zo dat *Bruxelles* meteen doorschoot tot het eerste gewest in België, met de pretentie van 'enig gewest'. Later

wordt dat nog sterker tot een dienstbaar maken van het hele land. In de formulering van koning Albert II: "devenir de fait, comme pays, la capitale de l'Europe" (20/07/2011).

Het overleg tussen Gemeenschappen en Gewesten om belangenconflicten te beslechten toonde onder premier Di Rupo zijn ultieme participatieve vormgeving. Onder leiding van premier Di Rupo, die *de facto* ook nog PS-partijvoorzitter bleef, verzamelden vier PS-minister-presidenten (Wallonië, *Bruxelles*, *Communauté française* en *OstBelgien*) die kort voordien dat minister-presidentschap uit de handen van hun partijvoorzitter Elio Di Rupo hadden ontvangen, tegenover de enige Vlaming, Vlaams minister-president Kris Peeters (CD&V). Uitkomst verzekerd.

Een dramatisch voorbeeld van een uitgesproken sterk veto is de weigering van PS-voorzitter Elio Di Rupo in 2001 om een referendum te organiseren: "Non! Pas de référendums nationaux! Ce serait le meilleur moyen de révéler des différences fondamentales de sensibilité et d'aller vers la déchirure du pays. Je mets en garde ceux qui voudraient s'aventurer dans cette voie" (*Le Soir*, 28/08/2001). Ook al had eerste minister Guy Verhofstadt als oppositieleider, voor de verkiezingen van 1999, 'een nieuwe politieke cultuur' beloofd, met onder meer referenda en de rechtstreekse verkiezing van de regering. Maar het veto van Di Rupo sneed alles af. Ook als eind 2004-begin 2005 de Europese Unie haar Grondwet ter goedkeuring aanbiedt en alle partijen in het Belgische parlement voor een goedkeuring via referendum zijn, wat de meest legitieme inspraak is voor een grondwet. Alle

partijen zijn voor, behalve de PS van Di Rupo en een eerder lauwe CD&V onder impuls van Jean-Luc Dehaene. Slotsom: geen sprake van een referendum. Ook niet apart in Vlaanderen, wat afgewezen wordt door het Vlaamse parlement.

Dat *confédéralisme francophone* moet én wil wel een algeheel Belgisch beleid voeren. Het beleid moet zoveel mogelijk unitair blijven, vandaar de weerstanden tegen het overhevelen van bevoegdheden en middelen naar de Gemeenschappen en Gewesten in de zes staatshervormingen sinds 1970. Maar ook met verkavelingen van bevoegdheden, die besluitvorming onnodig ingewikkeld maakt. Met de openlijke politieke intenties om die opgedeelde bevoegdheden niet door te geven naar de gedefedereerde entiteiten of terug te halen naar het federale niveau. Dat unitaire beleid en het afremmen van een heus federalisme kan bovendien vooral bereikt worden door de gelijke partijpolitieke samenstelling van alle regeringen.

Om die partocratische sturing van alle regeringen in België nog meer te verzekeren, wordt de democratie in België nagenoeg helemaal uitgeschakeld. Ze is bovendien al zwak. In 2014 kan “men de last van al die verkiezingen aan de kiezers wel besparen”.

“Verkiezingen zijn een ramp voor de mensen”

Begin januari 2014 duwt de regering Di Rupo een kieshervorming door het federale parlement, in het kader van de zesde staatshervorming. Sp.a-voorzitster Caro-

line Gennez hierover: “Met acht mensen [acht partijvoorzitters] hebben we de staatshervorming onderhandeld. In het parlement voerde iedereen nadien een show op. Waarom konden parlementsleden of geïnteresseerde burgers hier geen input geven? We moeten meer mensen bij het besluitvormingsproces betrekken” (*De Standaard*, 29/01/2014). Een cynische laatste zin, want de bedoeling is juist de inspraak van de kiezers tot nagenoeg nul te herleiden, op de ene vaste stem na, voor de ‘goede’ partij om de vijf jaar.

Tijdens de lange formatieperiode van 541 dagen had formateur Elio Di Rupo meermaals het beroep op de kiezers om uit de impasse te geraken, verworpen. “Geen verkiezingen”, “Pas d’élections”, “Verkiezingen zullen niets oplossen”, “Verkiezingen zijn een soort ramp voor de mensen”. Dus geen verkiezingen om die crisissituaties op te lossen, wat toch een cruciale functie van verkiezingen in de democratie is, ook al lukken verkiezingen daar niet altijd in. Spanje en Italië leggen hun politieke partijen bij de regeringsvorming een termijn op waarbinnen de crisis afgerond moet zijn, respectievelijk 60 en 100 dagen, of er volgen automatisch nieuwe verkiezingen. Ook Griekenland werkt op die manier.

Maar zelfs in het normale functioneren moet de inspraak zo sterk mogelijk beperkt worden en zo weinig mogelijk medebeslissend zijn. De tien beslissingen die de regering Di Rupo daarover neemt, zijn vernietigend voor de democratie.

Er zijn vooreerst vijf niet-beslissingen: beslissingen om niet te veranderen.

Belangrijkste van al: er komt geen nationale kieskring. Of *la Belgique confédé-*

rale blijft verder bestendig, om unitair beleid te voeren. De Franstalige partijen blijven die nationale kieskring vragen. Als een toemaatje. Dubbel fout. Jean-Luc Dehaene: “Een verkiezing waarvan de uitslag op voorhand vastligt [9 tegenover 6] is geen verkiezing.” Overigens ook veel te klein. Terwijl de echte, de enige beslissing bij de partijen zelf ligt. Het volstaat dat die hun splitsing ongedaan maken. Maar dat is sinds 1978 niet gebeurd, in geen enkele verkiezing. Niet in 1981, niet in 1985, noch in 1987, 1991, 1995, 1999, 2003, 2007 of 2010 en evenmin in 2014. Tienmaal is *la Belgique confédérale* bevestigd.

Verder ook cruciaal wordt de stemplicht niet afgeschaft. Dat voorziet de grote politieke partijen vrij onbekommerd aan een surplus van stemmen én van de subsidies die daar automatisch aan gekoppeld zijn. Dat komt ten nadele van de verkiezingsinhoud en van de zeggingskracht van de kiezers. Die verliezen zowat een derde van de verkiezingscapaciteit! De opkomst bij vrij stemrecht is namelijk een graadmeter van de relevantie van het hele politieke bedrijf voor het dagelijkse leven van de burgers, volgens de eigen inschatting van die burgers. Een fundamenteel verschil tussen België en Nederland vanaf 1970. De opkomst bij de verkiezingen van het Europees Parlement in 2014 bedraagt niet eens de helft van de kiesgerechtigden in de EU: amper 42,5% tegenover 62,0% in 1979. In Nederland is de opkomst zelfs gedaald tot 37,3%. België ‘glorieert’ met 89,6%. Zulke scores zeggen veel over de geldigheid en de legitimiteit van zowel het beleid als de politici en de partijen en over hun gezag en leiding. Zij het in één grof, heterogeen en moeilijk leesbaar getal,

maar niet te ontkennen. Ook bijzonder hard soms voor de betrokken politici.

Bij *stemplicht* daarentegen worden de verkiezingen een soort oproep tot één grote nationale betoging op verkiezingsdag, gespreid over het hele land. In grote volgzzaamheid – want wettelijk verplicht – en bovendien nog financieel gesanctioneerd door een boetesysteem voor wie niet komt opdagen. Dat zet aan tot conform gedrag, wat op zijn beurt het zelfstandig denken en beslissen gaandeweg meer en meer afleert. Autonoom handelen inzake democratie wordt namelijk negatief voorgesteld, zelfs bestraft.

Bovendien is het wegvallen van die graadmeter van legitimiteit op drieërlei wijze een vorm van censuur. Erover publiceren moet niet verboden worden, of worden ontkend en weggesneden. Het cijfer moet niet ‘verbeterd’ of gefaket worden want de mate van relevantie komt niet eens tot stand; ze is er niet.

Dat alles samen kan men ruwweg taxeren als ‘een derde’ van de verkiezingsbeslissing. Dat een derde mag gewoon niet van de participatie in België. Punt.

Mocht men toch de stemplicht afschaffen, dan introduceert men minstens voor dat ‘een derde’ een soort federale kieskring. Want van Bastenaken tot Nieuwpoort beoordeelt men dan het hele Belgische politieke beleid. Ter vergelijking: de samenvoeging van Oost- en West-Duitsland heeft een significante daling van de kiesopkomst teweeggebracht, van gemiddeld 89,9% in 1972-1983 tot 79,1% in 1990-2005. Heel betekenisvol voor een Oost-Duitsland dat zich nog lang niet echt thuis voelt in het eengemaakte Duitsland en dat nog heel wat onvervulde verwach-

tingen koestert. Zulke opkomstcijfers zijn wel duidelijke verwittigingen vanuit één Duitse kieskring.

Dan komt de derde niet-beslissing. De Belgische verkiezingstechnieken bulken van onevenredige berekeningen en van actoren die met de verkiezingen niets te maken hebben. 40% van de zetelverdeling tussen de partijen wordt niet door de kiezers beslist. De geldige stemmen beslissen slechts over 60 % van de uitslag. Bovendien verschilt het stemmengewicht van gewest tot gewest. Vlaanderen heeft afgerond 48.000 stemmen nodig voor één Kamerzetel, terwijl men in Brussel per 33.248 stemmen één zetel bekomt. De Brusselse kiezer heeft dus 1,4 stem in vergelijking met de Vlaamse, bijna anderhalve stem, terwijl onze grondwet verkondigt: “Elke kiezer heeft recht op slechts één stem” (art. 61). Met zo’n Brusselse stemmenkracht zou Vlaanderen niet 87 Kamerleden tellen maar 125. Omgekeerd, aan het tarief voor Vlaanderen zou *Bruxelles* geen vijftien Kamerleden verkiezen, maar slechts tien. Het spreekt voor zich dat zo’n verschillend stemmengewicht effect heeft naar de politieke partijen. Hier hoeft blijkbaar, volgens *la Belgique partocratique*, geen evenredige vertegenwoordiging gerespecteerd te worden. Hoewel een gelijke telling in het hele land, bovendien alleen op de echte stemmen, ook een stuk federale kieskring tot stand brengt. Omdat één stem dan één stem is, de sterkten gelijk zijn en dus de steun in het hele land gelijkmatig verdeeld.

Onevenredigheid doet zich ook voor bij de verkiezingen voor het Europees Parlement. De sp.a behaalt in 2014 haar ene zetel met 550.348 stemmen, terwijl het CSP met 11.710 stemmen eenzelfde zetel ver-

krijgt. Opmerkelijk dat het Grondwettelijk Hof daar geen graten in ziet. Er wordt bijgevolg dus ook niet geredieerd.

De vierde niet-beslissing: geen afschaffing van de overdracht van de hoofdvakstemmen aan de kandidaten van de lijst in volgorde van rangschikking, ook niet als de voorraad gehalveerd is. Daardoor beslissen de politieke partijen en niet de kiezers wie parlementslid wordt. Volksvertegenwoordigers worden op die manier partijmandatarissen, in de volle betekenis van het woord. Dit stelsel is al in voege sinds 1919 en er wordt al sinds 1967 voortdurend op gewezen door de politicologie. Maar de politieke partijen geven niet toe. Parlementsliden in België zijn en blijven partijmandatarissen.

Ten vijfde blijft ook het stelsel van de opvolgers gehandhaafd: nóg een techniek om de carrière van de parlementsliden vanuit de partij te sturen. “Van de 150 Kamerleden, na de verkiezingen van 2003, hadden er 37 zitting als opvolger, waarvan 25 als opvolger van een regeringslid” (Mark Deweerdt in *Res Publica*, 2004/2-3, p. 185). Herman De Croo, later Kamervoorzitter, is niet mals voor zulke opvolgers: “De parlementsliden van de meerderheid zijn uitgekocht. Door de legislatuur van vier of vijf jaar. Neem al die plaatsvervangers van ministers. Die stemmen nooit tegen de regering. Ze slikken alles. Ze bidden alle dagen dat hun minister op post blijft. Die cohorte sukkelaars zit daar bij de genade van het voortbestaan van de regering” (*Knack*, 28/02/1996).

De techniek van opvolgers bestendigt ook de techniek om toppolitici als lokvogels van stemmen op de partijlijsten te plaatsen zonder dat ze ooit zetelen.

Premier Guy Verhofstadt was daarvan een kampioen door in 2003 in de Senaat 573.182 voorkeurstemmen te behalen en diezelfde kiesdag nog 166.771 voor de Kamer. Een jaar later behaalde hij voor het Vlaamse parlement 47.754 voorkeurstemmen en voor het Europees Parlement 388.011 voorkeurstemmen. Voor geen enkel van die zetels was er maar enige kans op effectief zetelen: het sprak voor zich dat Guy Verhofstadt premier zou blijven. Als gevolg van die werkwijze met zo'n succes bouwen die lokvogels in de participatieve partij een aanzienlijke machtspositie verder uit, zodat ze nog amper genaakbaar zijn.

Naast die vijf zeer betekenisvolle niet-beslissingen of niet-veranderingen, die de toestanden en werkwijzen laten zoals het de participatie best uitkomt en zoals ze er het meest van profiteert, heeft de regering Di Rupo in 2014 vijf aanzienlijk ingrijpende veranderingen wél doorgevoerd. Daarin is wél beslissend opgetreden, maar in de richting van significante inperking van de democratie.

Als eerste beslissing valt de samenvoeging van alle grote verkiezingen op één dag, onder de populaire oneliner van telkens 'de moeder aller verkiezingen'. Niet minder dan zes verkiezingen worden gegroepeerd: de verkiezing van Kamer (en Senaat indien niet indirect), van de gewestparlementen – het Vlaamse parlement, het Waalse parlement, het Brussels gewestparlement, het parlement van *OstBelgien* – en het Europees Parlement. Het Parlement van *la Communauté française* wordt indirect verkozen.

Door die samenvoeging van alle bovenlokale verkiezingen wordt doelbewust

op twee effecten gemikt. Vooreerst willen men van de Kamerverkiezing de richtinggevende verkiezing maken, de Kamer waar formeel-institutioneel het 'unitaire beleid' wordt bepaald. Daar waar ons *système à deux tours*, zeg maar onze participatie, ten volle speelt. Vicepremier Didier Reynders heeft in 2007 een kernstuk uit de ongeschreven participatieve grondwet duidelijk verwoord: "Nous avons en Belgique en quelque sorte un système à deux tours. Le premier, ce sont les électeurs qui votent. Et puis on ferme la porte et ce sont les partis qui jouent. Celui qui réussira à former une majorité derrière lui sera premier ministre" (RTBF-TV, 08/07/2007).

De andere verkiezingen worden gestroomlijnd om eventueel het Belgische niveau sterker in te treden. Daarom moeten de verkiezingen in de Gemeenschappen en Gewesten zoveel mogelijk van hun autonome eigenheid en inhoud verliezen. De bondsstaat apart moet een eenheidsstaat zijn, ondanks alle staatsvormingen. Dat is de participatieve greep op het federalisme, het liefst nog beslist in het eigen partijbureau. Een opvallend verschil met Nederland, waar men de verkiezingen met grote ijver uit mekaar houdt. Vlaams minister-president Kris Peeters hierover: "Ik vind het verschrikkelijk spijtig dat alle verkiezingen samenvallen. Als het van mij afhangt is het de laatste keer dat het gebeurt. Zo worden wij te weinig beoordeeld op het goede beleid van de Vlaamse regering" (VRT, 11/05/2014).

De tweede ingrijpende beslissing is de verlenging van de nationale legislatuur van vier naar vijf jaar. De andere parlementen (Gewesten en Europees Parlement) hadden al een vaste legislatuur van

vijf jaar. Om samen te vallen heeft men even de Belgische legislatuur verlengd. Dat houdt een vermindering van democratische inspraak in van één keer om de twintig jaar.

Ten derde is de voortijdige ontbinding van het nationale parlement nagenoeg onmogelijk gemaakt (zij het dat hier via de ingewikkelde techniek van het niet-uitvaardigen van de uitvoeringsbesluiten het toch mogelijk zou zijn). Dus geen tussentijdse verkiezingen. En als de nationale regering valt, mag de nieuw gevormde regering alleen de lopende legislatuur uitdoen, en niet meteen haar beleid voor vijf jaar plannen.

Vijf jaar zonder verkiezingen, dus zonder enige formeel-democratische inspraak of beoordeling. Daartussen: niets! De Belgische burgers worden zo om de twintig jaar viermaal geconsulteerd. In de Verenigde Staten hebben de kiezers in diezelfde periode tien verkiezingen van het Congres en vijf verkiezingen van de machtigste man/vrouw ter wereld, van hun president. Onmogelijk dat men die twee zeer uiteenlopende frequenties nog met een gelijk begrip, nog met dezelfde wetenschappelijke categorie 'democratie' kan duiden! De democratische vereiste van *frequent elections* is zo in het onbestaande terechtgekomen. Nog één keer om de vijf jaar, alles op één hoop.

Zeer significantief wordt de rechtstreekse verkiezing van 40 senatoren, 25 in het Nederlandse kiescollege en 15 in het Frans-talige kiescollege, afgeschaft. Die rechtstreekse verkiezing had in de Belgische politiek groeiende betekenis in vier belangrijke opzichten. Dus had men veel beter die 40 rechtstreeks verkozen senatoren

overgeheveld naar de Kamer en de Senaat gewoon afgeschaft. De regering Di Rupo deed net het tegenovergestelde, *en connaissance de cause*. De Senaat wordt nu in zijn geheel indirect samengesteld, via de 'tekst-meesterwerkjes' van grondwet-artikels 67 en 68, meesterwerkjes althans voor wetgeleerden. De afschaffing van de Senaat zou ook het tweekamerstelsel afbouwen en de institutionele besluitvormingsweg significantief vereenvoudigen.

Die '40 senatoren' hadden (en kunnen dus opnieuw) vier functies (hebben), die helemaal in de lijn lagen (en kunnen liggen) van de vooruitgang die internationaal geboekt wordt inzake diepgang en reikwijdte van de democratie, via verkiezingen. Sta me toe om enkele uitslagen uit de vijf uitvoeringen van 1995 tot 2010 uit te lichten, om hun capaciteit te verduidelijken. (Alle cijfers zijn voorkeurstemmen, tenzij anders vermeld.)

In 1995 en 1999 scoort uittreidend premier Jean-Luc Dehaene van alle kandidaten het best met rond een half miljoen stemmen. Maar in 1999 gooit de premier de handdoek in de ring lang voor alle voorkeurstemmen geteld zijn, waardoor zijn topscore uit de regeringsvorming wordt gesneden. Oppositieleider Guy Verhofstadt scoort in 1995 als derde met 423.335 voorkeurstemmen, net zoals in 1999, maar met minder stemmen (ondanks of te wijten aan zijn dioxineoffensief?). Bovendien wordt hij voorafgegaan met 50.000 voorkeurstemmen door zijn partijgenoot Marc Verwilghen, de voorzitter van de parlementaire onderzoekscommissie over de zaak Dutroux. Na vier jaar paarse regering, in 2003, is het niet premier Verhofstadt (die nu 573.182 scoort),

maar de voorzitter van de Vlaamse socialisten Steve Stevaert die aan de leiding staat met de hoogste score tot dan toe: 604.667 voorkeurstemmen. Stevaert ambieert evenwel niet het premierschap.

Bij die verkiezingen doemt wel een opmerkelijk vergelijking op. PS-partijvoorzitter Elio Di Rupo behaalt 442.537 voorkeurstemmen, op een totaal van 840.908 stemmen voor de partij. Oud-MR-voorzitter Louis Michel scoort net iets meer voorkeurstemmen dan Di Rupo (3932 meer), maar uit een kleiner aantal partijstemmen: 795.757. Op weg naar het eersteministerschap, is dat voor Elio Di Rupo wel een tegenvaller. Hij zal voortaan niet meer voor de Senaat kandideren, maar alleen in zijn kieskring Henegouwen voor de Kamer. Een positieve score naar de regeringsvorming, doet zich voor bij de volgende twee verkiezingen: in 2007 scoort Yves Leterme (CD&V) tot bijna 800.000 voorkeurstemmen (796.521), wat Bart De Wever (N-VA dit keer) in 2010 nagenoeg evenaart met 785.776 voorkeurstemmen. Is Yves Leterme na deze verkiezing niet bijzonder succesvol als regeringsformateur, de score van de N-VA voorzitter in 2010 is voor het officiële België zowat een 'horreur'. "Nous prendrons la Belgique. Nous garderons la Belgique." Dus: de kieskringen verkleinen tot de provincie. In 2014 valt Bart De Wever inderdaad terug tot 314.650 voorkeurstemmen in de provincie Antwerpen. En verliest de N-VA zowat 100.000 partijstemmen in Vlaanderen door het wegvallen van de personificatiebonus; een zeer sterke in dit geval.

Die senatorenverkiezing beslist niet over de regering, niet over de eerste mi-

nister, zelfs niet over de formateur, maar geeft wel sterke aanwijzingen vanuit het kiezerskorps. De kiezers beoordelen de uittredende eerste minister, enkele topministers en zo mogelijke kandidaat-opvolgers. Idem voor de formateur(s).

Verder worden per partij door zeer grote aantallen kiezers van de eigen partij de eigen topfiguren beoordeeld en desgevallend gesteund: de partijvoorzitter, de topleden van het bureau en de federatie. Maar ook de potentiële uitdagers op opkomend talent. Dankzij de meervoudige voorkeurstem per partijlijst, niet in onderlinge concurrentie, maar in samen optrekken... Dat is een massale ledenparticipatie die door geen enkele andere techniek zo uitgebreid tot heel de partij kan worden bereikt. Elke stem van elke kiezer bij elke verkiezing wordt ongevraagd belast met zowat 3 euro voor zijn/haar partij. Automatisch, zonder toestemming. Het is maar billijk dat hij/zij voor die ruime bijdrage ook een stuk inspraak in zijn/haar partij krijgt, zoals in Nederland waar voor een minder ruime subsidiëring door de overheid de verplichting opgelegd is om effectieve inspraak van de leden te organiseren, wat ook nog gecontroleerd wordt.

Waarop wacht een partijbureau in België om zijn partijvoorzitter te kiezen tussen zijn topkandidaten, na de beoordeling ervan door honderdduizenden eigen kiezers, kiezers die uiteraard een positieve ingesteldheid hebben tegenover de partij, anders zouden zij er niet op stemmen. Of door de eigen parlementsleden, naar het voorbeeld van de Britse conservatieven. Zo'n keuze van een partijbureau koerst opvallend legitiemer dan de huidige procedures om partijvoorzitters te 'laten

verkiezen', op onverwacht uitgeschreven data, met één kandidaat, door een modale 18.000 'leden' die eerder professionelen zijn die hun toekomst inschatten casu quo voorbereiden.

In deze verkiezing is de personificatie sterk aanwezig. De massacommunicatie heeft de politiek zeer sterk verpersoonlijkt, via dag- en weekbladen, via radio en televisie, via sociale media en via de kolossale uitbreiding van de beschikbare informatie – ook visueel, op computers en andere dragers – voor wie ze wil opvragen of opzoeken. Het komt erop aan die gemakkelijker toegang tot de politiek bij de verkiezingen ten volle te benutten.

De verpersoonlijking is onbetwistbaar een aanzienlijke meerwaarde. De leidende figuren vertonen namelijk grote verschillen, inhoudelijk en qua werkwijze, tot en met in de strategie. In de twintig jaar dat Elio Di Rupo nu voorzitter is van de Parti Socialiste, heeft de Vlaamse 'zusterpartij' zeven voorzitters gekend: Patrick Janssens, Steve Stevaert, Caroline Gennez, Johan Vande Lanotte, opnieuw Caroline Gennez, Bruno Tobback en nu John Crombez. Of bij Groen: Jos Geysels, Dirk Holemans, Vera Dua, Mieke Vogels, Wouter Van Besien en Meyrem Almaci.

De ene leider drukt meer op de partij dan de andere of tekent de partij meer of minder in bepaalde richting uit. Als alle hedendaagse toppolitici in die senatorenverkiezing, dus in heel Vlaanderen en in heel Wallonië, hun partij, haar programma en hun leiding aanbieden aan de kiezer, is dat een zeer significante verrijking van de keuzemogelijkheden én van de keuzes die de kiezers maken. Vicepremier Alexander De Croo heeft recent de werkwijze vanaf

2014 aan de kaak gesteld toen hij onderlijnde dat alleen in een van de kleinste kieskringen van het land, de provincie Waals-Brabant, op de uittredende eerste minister gestemd kan worden. Of slechts door 3,55% van de meer dan acht miljoen Belgische kiesgerechtigden. Van Wallonië uit gezien: de kiezers uit Henegouwen, Namen, Luxemburg, Luik en *Bruxelles* krijgen die mogelijkheid niet. Gegeven *la Belgique confédérale* kunnen de Vlaamse kiezers dat 'natuurlijk' evenmin. Dat is ver verwijderd van de reikwijdte in het Vlaamse kiescollege en het Franstalige kiescollege... En van de kans op meer adequate democratische keuzes. Het provincialiseren van de verkiezing van de Belgische toppolitici is een hoofdzaak in die 'opruiming van 2014'. In de 21ste eeuw, met de emancipatie van Vlaanderen en de groeiende identiteit van Wallonië, met bovendien de grondwettelijke pretentie een federale en democratische staat te zijn, bouwt men die deelstaat-natievorming niet af, maar steunt ze.

Als voorzitter van het Waalse parlement pleitte Patrick Dupriez (Ecolo) hiervoor: "Il n'y a pas d'avenir wallon sans une citoyenneté wallonne forte. Elle nous invite à participer à un projet collectif et à nous dire: c'est le nôtre!" (*Le Vif*, 19/04/2013).

Dat de participatie het aangedurfd heeft om die verkiezing van de 40 senatoren af te schaffen in plaats van ze naar de Kamer over te hevelen, is een vernietigende machtsgreep tegen de democratie om de top van de participatie, dus zichzelf, machtsmatig te handhaven in de eigen, veilige provinciale kieskring. En zich professioneel te garanderen, ook naar status. Veilig de hoogste posities verzekeren.

La porte fermée! Dat is participatie, maar ook louter antidemocratie. Onbegrijpelijk dat vier jaar later aan die tien maatregelen niet gesleuteld is. Men aanvaardt blijkbaar in heel de participatie, zowel in het noorden als in het zuiden dat wat ‘grondwettelijk’ uitgeschreven kan worden, ‘natuurrecht’ wordt. Ook al kan men en mag men dat niet meer ‘democratie’ noemen.

De democratie opnieuw invoeren: de oplossingen liggen voor de hand

- Onmiddellijke afschaffing van de stemplicht, waardoor men tegelijk een legitimiteitsmaatstaf en een federale kieskring invoert.
- Zetelverdeling bij alle verkiezingen uitsluitend op basis van de geldige stemmen.
- Afschaffing van de huidige Senaat. Als dat niet meer kan voor de verkiezingen van 2019, dan uitdrukkelijk verklaren dat men de Senaat niet meer zal samenstellen na die verkiezingen.
- 40 van de 150 Kamerleden worden als ‘senatoren’ verkozen in de Vlaamse, respectievelijk Franstalige kieskring, in de verdeling 25 en 15.
- In het Vlaamse parlement worden 40 van de 124 leden verkozen in één heel-Vlaamse kieskring. De legitimiteit van het Vlaamse parlement wordt zo significant gevestigd, want heel de Vlaamse natie beoordeelt het Vlaamse politieke gebeuren. De volksvertegenwoordigers verkozen in de provinciale kieskringen vormen per provincie ook de provincieraad vanaf 2019. Zij vergaderen in de gebouwen van het Vlaamse parlement. De bestaande provincieraden worden afgeschaft, maar de deputaties (voorlopig) behouden.
- In het Waalse parlement wordt een derde van de leden verkozen in een heel-Waalse kieskring. Idem als in Vlaanderen voor de provincieraden.
- De overdracht van de al dan niet gehalveerde hoofdvakstemmen wordt afgeschaft. De hoofdvakstem blijft bestaan als mogelijkheid voor de kiezer om te stemmen op de partij, zonder personen te kennen of te willen steunen.
- Het ‘stelsel’ van de opvolgers wordt afgeschaft. Als er opvolgers aangeduid moeten worden, gaat dat in volgorde van rangschikking op basis van de voorkeurstemmen binnen de lijst, zoals nu al bij de gemeenteraadsverkiezingen.
- Bij de verkiezingen voor het Europees Parlement wordt het meerderheidsstelsel in *OstBelgiën* afgeschaft en de kieskring toegevoegd aan de Waalse kieskring. De ene zetel gaat naar het totale aantal te begeven zetels van België dat volgens de uitgebrachte geldige stemmen verdeeld wordt.
- Bij de gemeenteraadsverkiezingen komt voortaan, zoals in Wallonië, de burgemeester uit de grootste partij in de coalitie. Burgemeester wordt die kandidaat uit die grootste partij die het meeste voorkeurstemmen heeft.
- Na de verkiezingen van 2019 organiseert men in Vlaanderen de rechtstreekse verkiezing van de Vlaamse regering. Bijvoorbeeld in twee rondes:

in een eerste ronde kiest men de minister-president. Behaalt geen enkele kandidaat de absolute meerderheid, dan gaan de twee best scorende kandidaten naar de tweede ronde, drie weken later, waarin beide hun volledige regeringsploeg voorstellen met het regeerprogramma. De kiezers geven aan een van de twee ploegen uiteraard de absolute meerderheid van de stemmen. Die ploeg gaat een legislatuur in van vier (of vijf) jaar. Andere formules zijn mogelijk.

Belangrijk is de rechtstreekse verkiezing. Montesquieu houdt daarover midden de 18e eeuw voor: “Le peuple qui a la souveraine puissance doit faire par lui-même tout ce qu’il peut faire. [...] Ses ministres ne sont point à lui, s’il ne les nomme: c’est donc une maxime fondamentale de ce gouvernement, que le peuple nomme ses ministres” (*De l’esprit des lois*. livre II, Ch. II).

- In de komende legislatuur moet gezocht worden hoe Vlaanderen, met aandrang, verder gebracht kan worden naar: *to sit, as such, at the European tables where the decisions are made*.
- In het onderwijs wordt niet meer de formele en ingewikkelde officiële Belgische institutionalisatie ‘onderwezen’, maar wordt de ontwikkeling en de huidige stand van de democratie uitgelegd, door de regeringsvorming in de Verenigde Staten, in de Vijfde Franse Republiek, in de Duitse Bondsrepubliek en in het Verenigd Koninkrijk in hun grote lijnen uit te leggen.

Naschrift

Mocht men tegen die snelle doorvoering ‘grondwettelijke’ bezwaren aanvoeren, dan staan daar vele argumenten tegenover. Onder meer dat een politiek bestel dat op een formeel grondwettelijke manier de effectieve democratie uitschakelt, zoals in 2014 is gebeurd, eigenlijk het concept van grondwet de grond inboort. (Overigens is het in 2014 zelf niet grondwettelijk verlopen. Een grondwetsherziening vergt namelijk, volgens het concept van 1831, ten gronde een referendum-zonder-naam, dat bestaat in een vervroegde parlementsontbinding waar men de inhoud van de herziening aan de natie voorlegt. Dat is in 2014 niet gebeurd.) Het tweede argument is dat de Belgische Grondwet al meerdere malen is overtreden. Honderd jaar geleden, in 1918, onder druk van koning Albert I, om het meervoudig stemrecht te vervangen door het algemeen enkelvoudig stemrecht voor mannen. Of op grote schaal na de Tweede Wereldoorlog om België te laten toetreden tot de NAVO, tot de EGKS, tot de EEG en tot Euratom.

Het herstel van de democratie is even heilig. Bovendien zal men de besluitvorming er significant door vereenvoudigen en de beklemmende participatie een stukje terugdringen. Als dat geen echt grondwetgevend werk is... Temeer de juridisch onbestaande politieke partijen er een eigen ongeschreven grondwet op nahouden, waarbij de formele grondwet slechts opgevoerd wordt als hij te pas komt aan de participatie...